

Sezai Karakoç'un Eğitim-Öğretimle İlgili Görüşleri: Eserlerinden Hareketle Fert ve Toplum İdeali

Yunus Emre Özsaray*

*Çocuğunu hep teknik öğretime koşturuyorsun,
çağın alışkanlıklarına ve eğilimlerine uyarak.
Onu edebiyata ve düşünceye de yönelt.***

Öz

Bu makalede Sezai Karakoç'un "Diriliş" olarak kavramlaştırdığı fikir hareketi bir eğitim metodu olarak değerlendirilmektedir. Hareketin kendisi doğrudan bir eğitim süreci olarak ele alınmakla birlikte, Karakoç'un doğrudan eğitim-öğretimle ilgili görüşleri de makalede yer almaktadır. Eğitim felsefesine kaynak teşkil edebilecek görüşler, ferdin ahlak gelişimi, öğretimde yöntem ve teknikler, başarı gibi kavramlar inceleme konusu haline getirilmiştir. Sezai Karakoç'un eserler toplamına yayılmış olan eğitim ile görüşlerini bir araya getirmeye çalışan bu makalede çoğunlukla tanımlayıcı bir tutum izlenmiş, yer yer konu hakkında değerlendirmeler de yapılmıştır. Bununla birlikte eğitim konusunda Sezai Karakoç'un görüşlerinin hangi zemin üzerine şekillendiğini daha net bir şekilde görebilmek için eğitimin bir kamuoyu oluştu rma aracı olarak ele alınmaya başlandığı Tanzimat'tan sonra ortaya çıkan çeşitli görüşlere de makalenin girişinde değinilmiştir. Sezai Karakoç'un toplumda adaletin temeline sevgi fenomeninin yerleşmesi için öngördüğü

* Dr., MEB, İstanbul/Türkiye, yunusemreozsaray@gmail.com, orcid.org/0000-0002-0830-5373

** Sezai Karakoç, *İslamın Dirilişi*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 4. Baskı, 1978, s. 56

ahlaki gelişim, demokrasinin ferdin ahlaki gelişim süreçleriyle ilgisi ve eğitimi kamuoyunu yönlendirme aracı olarak görüp görmediği ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, diriliş, eğitim, ahlak, değerler eğitimi.

Sezai Karakoç's Opions About Education and Schooling: Person and Community Idea Moving from Work's

Abstract

In this article, the idea movement, which Sezai Karakoç conceptualizes as Resurrection, is evaluated as an educational method. Although the movement itself is considered as a direct educational process, Karakoç's opinions on direct education-schooling are also included in the article. Concepts such as opinions that can be the source of education philosophy, moral development of individuals, methods and techniques in schooling, success are turned into the subject of researches. In this paper, which is tried to bring the opinions of Sezai Karakoç together with the education that spread over his works, a descriptive attitude was mostly observed. In addition, evaluations were made on the subject. On the other hand, various notion that emerged after the Tanzimat, in which education began to be considered as a tool of public opinion in order to be able to see clearly which ground the ideas of Sezai Karakoç were formed on, were also mentioned in the introduction of the article. It was found out whether Sezai Karakoç's moral development for the placement of the phenomenon of love on the basis of justice in society, its relation to the individual's moral development process and whether education is seen as a means of directing public opinion.

Keywords: Sezai Karakoç, resurrection, education, moral, values education.

Giriş

Bir eğitim felsefesi ortaya koymamış olsalar da kendilerine has fert ve toplum idealine sahip olan isimler, aydın veya münevver olarak tanımlanan kimlikleriyle toplum hayatının diğer alanlarında olduğu gibi eğitim konusunda da görüşleri sürmüşlerdir. Şinasi'den Ahmet Midhat Efendi'ye; Namık Kemal'den, Tevfik Fikret'e; Ziya Gökalp'ten, Mehmet Akif'e kadar pek çok isim üstlendikleri misyon gereği çoğunlukla bir zorunluluk olarak belki de içlerinden kimilerinin tavsif edildiği "üstadlık"larının gereği olarak; sosyal hayatın çeşitli şubelerine dair görüşlerini ortaya koymuşlardır.¹ Bütün bu görüş beyanları elbette eğitimin kamuoyu oluşturma yönündeki etkisinin modernleşme döneminde keşfi ile ilgilidir denebilir. Tanzimat'tan sonra kamuoyunun keşfedilmeye başlamasıyla birlikte eğitim de ayrı bir işlev kazanmıştır. Modernleşme döneminde kendini görünür kılmaya başlayan siyasal erk, tebaasını da görünür kılarak gözlem nesnesi haline getirmiş ve bu gözlem günlük yaşama aktif müdahaleyi zorunlu kılmıştır.² Eğitim, böylesi bir dönemde kamuoyunu düzenleme aracı olarak önem kazanmıştır. Modernleşme döneminin başından beri Batıcılık, İslamcılık ve Türkçülük olarak beliren siyasal görüşler ve bu görüşleri tefekkür eden isimler; kimi zaman sadece bunlardan birisine kimi zaman da bu görüşlerin karması olabilecek görüşlere sahip olmuşlar ve bu görüşlerin ekseninde, eğitim politikalarına da yön verme gayretinde olmuşlardır.

Eğitimin bir uzmanlaşma alanı olarak belirlediği II. Meşrutiyet'ten sonra eğitim politikalarını etkilemeleri açısından bakacak olursak; Satı Bey-Tevfik Fikret ile başlayan çizgi batıcı-beynelmilel görüşleri, Ziya Gökalp-Yusuf Akçura-Ömer Seyfettin gibi isimlerin çizgisi Türkçü, milliyetçi görüşleri; Babanzade Ahmed Naim, Mehmet Akif gibi isimlerin çizgisi ise İslamcı görüşleri ortaya koymuştur. Ortaya konan görüşlerde terbiyenin dini mi, milli mi, yoksa beynelmilel mi olması gerektiği yönünde tartışmalar konu edilmiştir. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde batıcı-milliyetçi çizginin terbiyenin dini değil milli

1 Ahmet Midhat Efendi'nin muallimi evvel olarak anılması, Tevfik Fikret'in Yeni Mektep mefkuresi ve şiirlerinde yer alan kimi görüşleri, Gaspıralı İsmail Bey'in Tercüman gazetesinde 1883-1914 yılları arasında yazdığı yazılar bütünü ve Mektep ve Usul-i Cedit Nedir, Rehber-i Mualliminin Yaki Muallimlere Yolbaş gibi kitapçıkları, Ziya Gökalp'in "Yeni Hayat"ta ve diğer yazılarında ortaya koyduğu görüşler, Peyami Safa'nın 1933'den 1960'a kadar çeşitli gazete ve dergilerde eğitim üzerine yazdığı ve Eğitim-Gençlik-Üniversite adıyla kitaplaşan yazılar, Nurettin Topçu'nun daha sonra "Maarif Davası" adıyla kitaplaştırılan Hareket, Türk Yurdu gibi dergilerde yazdığı yazılar ve verdiği konferanslar bunlardan birkaçıdır.

2 Cengiz Kırılı, *Sultan ve Kamuoyu*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2009, s. 34

olması gerektiği yönündeki görüşleri kabul görerek bu görüş Cumhuriyet'in eğitim politikalarının temel felsefesi olmuştur.³ Bu felsefe modern-laik zihniyetin kurumsallaşmasıyla toplumsal buhranın aşılabileceğini öne sürmüştü de Peyami Safa, Necip Fazıl Kısakürek, Nurettin Topçu gibi isimler, toplumsal buhranın aşılması için resmi ideolojiden farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Necip Fazıl Kısakürek 1939 yılında Haber gazetesinde başlayıp 1943 yılına kadar Son Telgraf gazetesinde ilk olarak bu konuyu odağa alan yazılar yazmış, Suat Ak'ın ifadesiyle “Bu yazılar ilk etapta Cumhuriyet'in Batıcı-materyalist dogmasını temsil eden tek parti iktidarı nezdinde bir dehşet hissi doğurmamıştır. Gazetede “Ahlakımız” başlıklı bir yazı serisine başlamışken yazılarını yarıda kesmek “zorunu dayatan” bir telgraf, zamanın başvekili Şükrü Saracoğlu tarafından gazeteye gönderilmiştir.⁴ Necip Fazıl Kısakürek bu dönemde Celal Bayar ile görüşerek inkılabın yeni bir ruh ve ahlak getirmediği, üstelik milli ruh kökünü çürütme, iman ve ahlakı yıkma yoluna girdiği şeklindeki görüşlerini ona aktarmış, Büyükdoğu gençliği idealine destek istemişse de Celal Bayar'ın bu konuda pasif kaldığını gözlemlemiştir. Çok partili hayata geçilmesi ve Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte ezanın asliyle okunması yasağının kalkması, İmam Hatip okullarının açılması gibi bazı serbestiler gelmiş olsa da dönem içerisinde Necip Fazıl Kısakürek çeşitli vesilelerle irtica iddiasıyla baskı altında tutulmuştur. Necip Fazıl ile birlikte aynı dönemde Nurettin Topçu da daha sonra Maarif Davamız olarak bir araya getirilecek konferans ve yazılar toplamında ahlaki çürümeye işaret ederek asr-ı saadet gençliğini idealize ederek, zamanın gençliğine bu aşının yapılması gerektiğini vurgulamıştır.⁵ Sezai Karakoç da kendisinden önce gelen pek çok isim gibi yazdığı eserlerin satır aralarında kimi zamanda birkaç deneme bütünlüğünde eğitime dair görüşlerini ortaya atmıştır. Sezai Karakoç'un eğitime dair görüşleri, bütünlüklü bir ideal insan ve ideal toplum tasarısını hedeflemektedir.

3 Osman Nuri Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, C.5. İstanbul, Eser Matbaası, 1977, s.1646

4 O tarihte söz konusu tebligatın içeriğini defterine kaydeden Necip Fazıl, bunu sonra Büyükdoğu Dergisi'nde “Müthiş Bir Vesika” başlığı altında yayınlamıştır. Tebligata göre; gazetelerin son günlerdeki neşriyatı arasında dinden bahis bazı yazı, mütalaa, ima ve temennilere rastlanmaktadır. Bundan sonra din mevzuu üzerinde gerek tarihi gerek temsili, gerek mütalaa kabilinden olan her türlü makale ve benzeri tefrikaların on gün zarfında neticelendirilmesi rica olunur. Suat Ak, *Bir İdealin Siyasi Aksiyon Ocağı: Büyükdoğu Cemiyeti*, Yedi İklim Dergisi, Necip Fazıl Özel Sayısı, Mayıs 2005, s. 132

5 Nurettin Topçu, *Maarif Davamız*, İstanbul, Dergah Yayınları, 2017, s. 25

Sezai Karakoç'ta İdeal İnsan ve İdeal Toplum

Sezai Karakoç; üniversite olaylarının arttığı, toplumsal buhranın bir kaosa dönmeye başladığı günlerde, bir gençlik ideali çerçevesinde ilk sayısını Nisan 1960'ta çıkarmaya başladığı *Diriliş Dergisi*'ni, 1966 yılında tekrardan çıkarmaya başlayacaktır. Toplamda 7 döneme ayırabileceğimiz *Diriliş Dergisi* serüveninde Karakoç, derginin 1966'da başlayan ikinci döneminden sonra belirgin olarak bir kadro oluşturma ve politize olmuş gençliği asli kaynaklarla buluşturma idealini taşımıştır. 1974-1978 yılları arasında çıkan 60 sayıda "bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş, bir insanı diriltten bütün insanlığı diriltmiş gibidir." ayetine derginin başlığında yer verir.⁶ Sokak olaylarının arttığı bu günlerde Sezai Karakoç, bu mesaj etrafında bir ideal belirleme çabasıdadır.

Ortaya koyduğu ideal tip/ideal toplum ve bir kurum olarak bu ferdin ve toplumun eğitimi bir insanı diriltmek olarak kabul edildiği ve diriliş olarak kavramlaştırıldığı için, öncelikle tezin hangi şartlara karşı bir teklif olduğu ortaya konulmalıdır. Yeni bir yol, yeni bir yöntem olmaktan çok, günün yanlış koşullanmalarına karşı geçmişin olması gereken şartlarının ışığını düşürerek, koşul sonuç ilişkilerini yeniden belirlemek ve değerlendirmek olarak ifade ettiği diriliş tezi, bu anlamda Rönesans ile başlayan yanlış şartlanmanın son ucundaki krizleri belirlemek ve ortadan kaldırmak için şartları açığa çıkarma girişimi olarak ifade edilebilir. Bu açıdan bakıldığında Sezai Karakoç'un *Diriliş* düşüncesinde Farabi'nin, İbni Miskeveyh'in, Tûsi'nin, Gâzzali'nin ve diğer öncü isimlerin etkileri görülür.

Sezai Karakoç; "Çağ ve toplum arasındaki ilişki nedir?" "Nasıl bir çağda yaşamaktayız? "Nasıl bir toplumda yaşamaktayız?" " Toplumunun çağıyla ilişkisi nasıl olmalıdır?" gibi sorular etrafında problemi ortaya koymaya çalışarak, teorik çerçeveyi belirler. "Çağ ve toplum arasındaki ilişki nasıl olmalıdır?" sorusu onda geçmiş medeniyetlerin yükseliş ve çöküşüne dair bir ilgi ortaya çıkarmış; böylesi bir ilgi sonucunda kendi ifadesiyle toplumu yükselten ilhamı ve çökerten illeti bulmak gayretine girişmiştir. Ona göre; "Yaşanan an, toplum hayatında tarih açısından yorumlandıkça, yorumlanabildikçe, kültür ve medeniyetin sürekliliğine bir katkıda bulunabilir."⁷ Bu sebepten de "Geçmiş şimdi üzerinde ne kadar etkilidir?" "Gelecek ideali geçmiş etkisiyle nasıl bir alışveriştedir?" gibi sorular da Karakoç'un şimdinin problemlerini yorumlayıp çözümlenmeye çalışırken sorduğu sorular gibi görünmektedir.

6 Yunus Emre Özsaray, *Diriliş Dergisi'nde Tarih İlgisi ve Sonuçları*, Ed: Lütfi Sunar, İstanbul, İlem Yayınları, 2014, s. 235

7 Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham IV*, İstanbul, *Diriliş* Yayınları, 1986, s. 60

Sezai Karakoç; “diriliş eri⁸, çağ fatihleri⁹” gibi adlandırmalar altında ortaya koyduğu ideal insanını veya “özülke¹⁰, medine-i fazıla¹¹, erdemli öncüler topluluğu¹²” olarak sembolleştirdiği ideal devlet-ideal toplum tasarımını tarif etmeden önce içinde yaşadığı çağı tanıma ve tanıma gayretindedir. Karakoç’un “... gözünüzü yumup elinizi uzatın, ne yazık ki ona dokunacaksınız.¹³” diyerek hitap ettiği; muhatabının hemen yakın çevresinden (aile-komşu-mahalle...) başlattığı toplumun yapısı; ona göre “feragat” ve “aşk toplumu” olmaktan çıkarılmış, küçük çıkarlar ağı, toplumsal etkileşimin temelini oluşturan unsur olmuştur.¹⁴ Sezai Karakoç’un bu ifadesinde iki temel tespit öne çıkmaktadır.

1. Toplumun çıkarlar ağıyla örgütlenmiş olması
2. Toplumun aşk ve feragat toplumu olmaktan uzaklaşmış olması

Tanzimat’la birlikte başlayan bir kopuş olarak ele aldığı bu çıkarlar ağıyla örülü topluma dair çeşitli örnekler getirilebilirse de belki de bunun için en güzel numuneler milli burjuvazi oluşturma sürecinden verilebilir. “Ey Türk Zengin Ol” ifadesinde karşılığını bulan bu dönemde bütünüyle bir yeni ahlak ve yeni hayat telakkisi topluma yerleştirilmeye çalışılmış, buna yönelik kültürlendirme süreçleri takip edilmiştir. Bu dönemde Ziya Gökalp’in Yeni Hayat’ı etrafında topluma yeni bir ahlak anlayışı sunulurken, Yusuf Akçura, Ömer Seyfettin gibi yazarlar geleneksel ahlak anlayışını eleştiri konusu haline getirmişlerdir. Ömer Seyfettin’in Sebat, Binecek Bir Şey, Muhteri, Hafiften Bir Seda gibi hikâyelerinde veya Akçura’nın sabır, şükür, kanaat gibi kavramlar iktisadi savaş için bir kusurdur gibi yaklaşımlarında bu izler belirginleşir.¹⁵ Cumhuriyet sonrasında gençliğin kültürel değişiminde bir nevi kültür yapıcısı gibi rol üstlenen Resimli Ay dergisinin şu ifadeleri, Karakoç’un çıkar ağıyla örülü toplum tanımlaması için önem arz etmektedir:¹⁶

“Medeniyetin gürültülü hayatı Türk gencinin maddi ihtiraslarını uyandırmamıştır. Babalarımızdan aldığımız kanaat ve tevekkül henüz yı-

8 Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 4. Baskı, 1979, s. 7

9 a.e, s.53

10 a.e, s.59

11 a.e, s.44

12 a.e, s.45

13 Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 3. Baskı, 1978, s. 13

14 a.e. s.13

15 Yusuf Akçura, *Siyaset ve İktisat*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2016, s. 132

16 “Türk Gençliği Ne İstediyini, Ne Okuduğunu, Neye Taptığını Bilmiyor” Resimli Ay Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, Mart 1927, s.29

kılmamıştır. Kanaat dünkü hayatta belki meziyetti. Fakat terakki ve tealiye aşık asri genç için kanaat bir kusurdur. Bizi terakkiden yükselmekten men eden bir kusurdur. Gözümüz ileride, daima ileride olmalı. Mutavassıt bir hayat enerjisi kuvvetli bir genci idare edemez. Hayat aşağıdan yukarı, bir koşmadan ibarettir. Bu yokuşu çıkarken insan bazen düşer, bazen kalkar fakat durmaz, yükselmek, daimen daha yukarılara çıkmak muvaffak bir ferdin ve milletin gagesidir. Başka milletler koşarken biz niçin mutavassıt bir hayata razı olalım.”

Sezai Karakoç, toplumu çözümlerken ortaya attığı *aşk ve feragat toplumu olmaktan uzaklaşma* tespitiyle Platon'un ve Farabi'nin siyaset felsefesinin temelini oluşturan sevgi siyasetine yaklaşır. Siyasi bağlamda aşk Platon'da toplumu bir arada tutan iksir, bilgelik, cesaret, ölçülülük ve adalet gibi erdemlerin kaynağıdır.¹⁷ Modern pedagojide kendisine sıklıkla atfı yapılan Kohlberg de “Ahlak gelişim basamaklarının ahlak eğitime uyarlanması konusunda yaptığım çalışmalar neticesinde Platon'un rasyonel iyinin gücüne olan inancının yeniden ileri sürülmesi gerektiğini fark ettim” diyerek ahlak gelişimi kuramını Platon'a dayandırmıştır.¹⁸ Kohlberg'e göre ahlak, bireyin kendisinin belirlediği ve aynı zamanda evrensel ilkelerle örtüşebilecek düzeydeki ilkelere göre yargıda bulunması, kararlar alması ve bu doğrultuda da davranabilmesi yeteneğidir.¹⁹ Bu açıdan Kohlberg'in ahlak gelişim kuramı Tevfik Fikret ve Sezai Karakoç'un ahlak meselesine bakışı ile karşılaştırıldığında karşımıza modernleşme döneminden beri tartışıl-gelen ahlakın kaynağının dini mi milli mi yoksa beynelmilel mi olması gerektiği şeklindeki tartışmalar çıkar.

Kohlberg'in ahlak gelişimi kuramı daha çok Tevfik Fikret'in ahklaki gelişim ilkeleri ile yakınlaşır ve Sezai Karakoç bu noktada farklılaşır. Fikret'in hedeflediği erdemlerin insanların kendi kişiliklerinden doğmasını sağlayacak eğitim²⁰ ile ulaşmak istediği fert “Vatanım ruyi zemin, nev-i beşer milletim” düşüncesine kendini adanmış Hâluk idealidir. Tevfik Fikret böylelikle etnik ve dini kimliğinden sıyrılmış milletlerarası denebilecek fertler inşa etmeyi idealize etmiş ve ideal insanını “fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür...” bireyler olarak tanımlamıştır. Sezai Karakoç'un ortaya attığı aşk ve feragat toplumu aşkın kaynağını yaratı-

17 Lokman Çilingir, *Platon'dan Tusi'ye Sevgi Siyaseti*, Temaşa Dergisi, Sayı 8, Ocak 2018, s. 73

18 Semra Çinemre, *Bir Ahlak Eğitimsi Olarak Lawrence Kohlberg*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Cilt: 22, Sayı: 1, 2013 s. 145.

19 Nermin Çiftçi, *Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi*, Değerler Eğitimi Dergisi, 1(1) 43-77

20 Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2011, s. 454

cıya dayandırır, feragati de yine onun rızasını kazanmak için girişilecek çile olarak ele alır ve dolayısıyla Tefvik Fikret'in ve sonraları Kohlberg'in ulaşmayı arzuladığı her türlü inançtan bağımsız ve kendini merkeze alan en üst liberal insan kimliğinden farklı olarak inanç esaslarını merkeze alan fakat inancını mutlak olanın sevgisine bağlayan en üstün insan-ı kamil kimliğini hedefe koyar. "Haluk'un nesli dönemi kapanıyor. Asımın şehit neslinin topraktan yeniden yeşermesi olarak diriliş nesli dönemi başlıyor."²¹ diyen Sezai Karakoç, bu dini ve millî değerlerin ileride de değinileceği üzere ferdin zihnine daha çocukluktan itibaren bir takım sembollerle yerleştirilmesi gerektiğini düşünür. Bu değerlerin kazandırılması çocukta bir meleke olarak erdemlerin belirmesini sağlayacaktır. Karakoç'ta hedef, erdemi bir meleke haline getirebilmektir. Erdemi meleke haline gelmiş fert için bütün şartlardan bağımsız erdemli davranan ve bunu fitrat haline getiren insan denebilir ki bu fert Kohlberg'de gelenek ötesi düzeyde evrensel ahlak ilkelerine uyum sağlayan fert olarak ele alınır. Yalnız ki fark olarak Sezai Karakoç böylesi bir erdemi din ile irtibatlandırırken Kohlberg'de bu irtibat yoktur.

Karakoç'un ahlak anlayışında toplumun en üstünde kendini ideale adanmış ve erdemi bir meleke haline gelmiş öncüler topluluğuna değinilir. Bu topluluk ona göre kendi çıkarını, toplumun ve öbür kişilerin çıkarında görecektir. Toplumun genel çıkarını baltalayıcı davranışlardan kaçınacak, her şey Allah içindir fikrinden bir an için ayrılmamaya çalışacaktır. Karakoç ahlaklı bir toplum yapısı için böyle bir topluluğun varlığını zorunlu görür. Toplum içerisinde bu niteliklere sahip bir erdemli öncüler topluluğun bulunması sayesinde ancak demokrasi düşüncesinin ideale yakın bir şekilde yerleşebileceğini düşünür. "İdealizmin devletiyle bağdaşan demokrasi türü ancak sürekli olarak islam idealini yaşayan ve yaşatmak için hayatlarını bile her an ortaya koymaya hazır bir topluluğun varlığıyla mümkündür. Devletin temel taşı bu topluluktur." diyen Sezai Karakoç, demokrasi üzerinden bir manipülasyona da karşı çıkar.²² Halk kitlelerinin propaganda yoluyla şartlandırılmasına "Halk yönetimi esas olacaktır ama demokrasi putlaştırılmayacaktır."²³ diyerek karşı çıkar. Sezai Karakoç demokrasinin manipüle edilmemesi ve devletin sevgi-saygıya dayanan bir adalet temeli üzerinde durabilmesi için²⁴ devletin temel taşı olarak gördüğü bu topluluğun toplumsal hayattaki işlevlerini ise şu şekilde sıralar:

21 Sezai Karakoç, *Sur*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1979, s. 26

22 Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, a.g.e. s. 46

23 a.e. s. 42

24 a.e. s. 55

- Devlet ideasının teoride kalmasını önleyecek
- Nefsin arzularına tâbi olmaya doğru giden insan tabiatını, toplumun yüce amacı uğrunda uyaracak.²⁵
- Kitleye karşı devletin teminatı olacak.
- Tek kişinin hegemonyasına karşı toplumun teminatı olacak.

Sezai Karakoç halkın demokratik katılımı saf çıkarıcı eğilimlerden uzaklaşması için yapılması gereken eğitim neticesinde halkın beklenti ve çıkarılara dayalı çocuksu hayallerden kurtarılabilceğini²⁶ ve bunun için okullarda verilecek eğitim neticesinde halkın kültür seviyesi yükselince doğrudan demokrasiye yaklaşılabileceğini söyler.²⁷ Sezai Karakoç'un demokrasinin işlerlik kazanmasını sağlayan toplumsal adaletin sevgi temeli üzerinde tesis edilmesi için okullarda kazandırılmasını tavsiye ettiği temel değerler ise şunlardır:

- İnancı, yurt ve millet sevgisiyle dolu,
- Merhametli, insanlık sevgisi taşıyan, hayvanlara eziyet etmeyen, onları koruyan, yaratıkların tümüne insanî bir gözle bakan,
- Çalışkan, bilgili, çok cepheli, yeteneğinin kapasitesini sonuna kadar kullanan,
- Tek tip ve tek boyutlu bir zihin ve ruh sahibi olmaktan uzak,
- Eleştiri, diyalog, insanca tartışma gibi aydın olmanın özelliklerini kullanmasını bilen, karşısındakinin hakkını teslim eden bir ahlâk yapısına kavuşmuş.²⁸

Sezai Karakoç'un insan-ı kamile uzanan yolda diriliş eri olarak tanımladığı kişiye toplumunu tanımaya başlaması için "gözünüzü yumup elinizi uzatın, ona dokunacaksınız." ifadesi ileride ayrıntılandıracağımız üzere öğretim süreçlerinin planlanmasında da bir yöntem olarak teklif edecektir. Dolayısıyla Karakoç'un toplumu çözümleme, ona yön çizme girişimi aslında onun diriliş eri yetiştirmek için bir eğitim öğretim metodu olarak teklifidir denebilir. Karakoç, problemi tespit ettikten sonra problemin çeşitli cephelerini belirlemeye ve köklerine inmeye çalışacaktır. Daha ilk baştan söylenebilir ki ortaya koyduğu problemin başlangıcı eğitim ve ahlak problemine doğru inecek ve genişleyecektir.

25 a.e s. 46

26 Sezai Karakoç, *Düşünceler Kurumlar I*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 2005, s. 36

27 a.e. s. 35

28 Elektronik kaynak: <http://yucedirilis.org.tr/parti-programi/> Diriliş Parti Programı, madde 87

Sezai Karakoç'un ileride geniş bir şekilde ele alacağımız üzere eğitim-öğretme dair tekliflerini sadece söylem olarak bir teklifle sunmadığı, diriliş hareketinin bir ekol bir okul olarak değerlendirilmesinden dolayı külliyatını da bu teklife uygun bir şekilde teşekkül ettirdiği söylenebilir. Okullarda eğitimin kronolojisindeki yanlışlığı eleştirirken “Önce bugünü tanımalı öğrenci. Tarihte de, edebiyatta ve sanatta, düşünce ve felsefede de önce yaşayanlarla tanışmalıdır derslerde çocuk. Önce çevresini kasabasını, ilini tanımalı.” diyen Sezai Karakoç, eserlerinde de önce çevresini tanıma ve tanıtırma yolunu seçmiştir. 1963-1964 yılları arasında Yeni İstanbul Gazetesinde “Farklar” başlığı altında çıkan yazılar, çoğunlukla güncelin gözlemlendiği, güncel problemlerin teşhis edilmek istendiği yazılar olarak karşımıza çıkar. Burada anlatılanları Sezai Karakoç'un öğretim metodunda en yakından en uzağa, merkezden çevreye, yüzeyden derine ve zirveye olarak ele alabileceğimiz çok boyutlu öğretim metodunda en yakınının tanınmasıyla özdeşleştirebiliriz.

Sezai Karakoç, Farklar kitabında İslam dünyasının içinde bulunduğu durumu ortaya koyarken, İslam ülkelerinin bir teşkilat etrafında örgütlenmesi için, örgütlenmeyi gerçekleştirecek lider pozisyonundan ve bu pozisyon için uygun tarihsel misyondan bahseder. Böylesi bir misyona sahip olmak için olması gereken, onun “Millet Özü” olarak kavramlaştırdığı niteliklerdir. “Millet Özü²⁹” olarak kavramlaştırdığı bu tarihsel misyon, ona göre “kültürleri yüksek”, “din duyguları derin” ve “yüce tarihleri yoğun” milletlerin derinliklerinde bulunur ve “Halkın varlığı tehlikeye düşünce, derinliğinde binlerce yıl içinde biriktirdiği (bu) kuvvetler taşarak yüzeye çıkar ve kurtarma ödevlerini görürler.³⁰” “Çare, tarihin bizi ittiği, kaçmakla kurtulamadığımız tarihî misyona dönmek, İslam milletlerinin içindeki ananevi yerimizi, liderlik yerimizi almak, Avrupa ve Rusya'nın karşısına bir de böyle çıkmak³¹” ifadelerinde, “Millet Özü” olarak tarif ettiği bu vasıflarla Türkiye'yi tanımlayan Karakoç, bu tespitten sonra Türkiye'nin böylesi bir misyonu üstlenememesinin arizi sebeplerini ortaya koymaya çalışacaktır. Somut duruma ilişkin tespit; neredeyse 200 yıl süren savaşlar dizisinden sonra en son I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmış olunmasının ürkek bir toplumsal bellek kodlamasına yol açtığı şeklindedir.³²

“ Birinci Dünya Savaşında yenilip, devletimiz yağma edildikten sonra kapandığımız son sınırlar olan cefa ve vefa yurdu Anadolu ’muzda mümkün

29 Sezai Karakoç, *Sütun I*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1975, s. 44

30 a.e. s.45

31 Karakoç, *Sür*, a.g.e. s.88

32 a.e. s.86

olsa da kimseyle muhatap olmadan yaşasak gibi bir psikoloji içine düştük. Politikamızı İngiltere, sonra Amerika gibi büyük devletlerin politikasına uydurarak adeta tâbi kılarak bugünlere geldik."

Birinci Dünya Savaşı sonrasında İslam ülkeleri tam sömürgeleştirilmiş veya sömürge haline getirilmek istenmiş olsa da 2. Dünya Savaşı'nın ortaya koyduğu koşullarda nispeten siyasi bağımsızlıklarını kazanan İslam ülkeleri olmuş, bu defa da bu ülkeler savaşın farklı bir yüzüyle karşı karşıya gelmişlerdir. Sezai Karakoç; "cephede olandan daha büyük ve daha tehlikeli bir savaş, düşünce alanında ve sosyal katlarda alevlendiriliyor.³³" diyerek, 1970'lerde fikir savaşının cephe savaşından daha önemli bir duruma geldiğini söylemiştir. Alınan yenilgiler ve biz dizi teknik eksiklik sonucu cephe savaşı yapamayacak durumda olmak "kimseyle muhatap olmadan yaşasak." dedirtmişken, fikir savaşı için de durumun iç açıcı olmadığını ifade eder ve bu noktadan sonra aydınlar meselesine gelir.

Sezai Karakoç; bir kurtuluş, bir çıkış yolu önerisi olarak ilk bakışta soyut bir öneriymiş gibi görünen "İlham" kavramını kullanır. Buradaki ilham kavramını ise doğrudan imanla ilişkilendirir ve "İmanlarını kaybetmiş olan milletler ilhamlarını da kaybederler.³⁴" der. Mehmet Akif'in "Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı, asrin idrakine söyletmeliyiz İslam'ı." mısralarıyla hemen hemen aynı şekilde; "Kur'an, vahyin mucizesi, bize yeniden ilham kaynağı olmalı ve insanlığa onun sesini duyurucu yeni insanı biz yağurmalıyız.³⁵" ifadelerini kullanır. İman ve ilham ilişkisinde halk ile aydın tabaka arasında bir ayrılık olduğu açığa çıkmaktadır. Karakoç'un ilham ile ilişkisinin kesik olduğunu dile getirdiği kesim halk değil aydın tabakadır. Toplumun düşünme biçimini geleneksel kodların oluşturduğunu, bin yıllık geleneğin süzgecinden geçmiş sağlam ilkelerle yerine oturmuş toplumun, Tanzimat'la birlikte Batı mağduru, Batı'nın işgal ettiği (ilhamı kesik) aydınlar eliyle; düzeltilme, huzura kavuşturulma gibi arzularla huzurdan mahrum edildiğini söyler.³⁶ Karakoç o dönem için üniversitelerin durumuna şöyle anlatmıştır:³⁷

"1968 talebe hareketleriyle başlayıp 12 Eylül 1980'e kadar süren dönemde, üniversitelerde anarşi ve terör kol gezdi. Hocalar hiç de makamlarına yaraşır bir ahlâk ve dayanıklılık sergileyemediler. Kürsülerini terörist talebelere terk ettiler, onlarla işbirliği yaptılar. Üniversite özerkliğini öğ-

33 Karakoç, Çağ ve İlham IV, a.g.e. s.65

34 Sezai Karakoç, Çağ ve İlham I, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1978, s.37

35 a.e. s.39

36 Sezai Karakoç, *Düşünceler II Kurumlar*, Diriliş Yayınları, 2011, s. 20

37 a.e. s. 35

rencilerin birbirini dövme, kovma ve kovalamacası şeklinde uyguladılar. Üniversitede adam öldürülürken olaya müdahale için içeri girmek isteyen polise, 'polis üniversiteye giremez.' diyerek karşı konuldu... ”

Ona göre aydın tabaka ilk dönem için kapitalizm 1970’lerin Türkiye’si içinse komünizm gibi çeşitli ideolojilerin ekseninde fikir üretmeye çalışırken gerçekte ilhamını yitirmiş olmanın bunalımını yaşamaktadır. “Hür düşüncenin merkezi olması gereken üniversite, kölelik doktrinlerine dört elle sarılır; tutsaklığı özgürlük gibi çağırır...³⁸” hale gelmiştir diyen Sezai Karakoç, akademisyenlerin “ aşırı sağ başkaldırdı.” “ irtica hortladı...” “inkılaplar elden gitti...³⁹” gibi ifadeler kullanarak kalemlerini ideolojik tutsaklığa esir ettiklerinden bahseder.⁴⁰ Sezai Karakoç’un “Vehimler Üniversitesi” başlıklı yazısında bir kurum olarak üniversiteye yönelttiği sorular şunlardır: ⁴¹

“Milletlerarası alanda isim yapmış, eserleriyle dünyaca tanınmış hangi bilgini yetiştirdiler de bizi düşünce alanında yargulamak yetkisini kendilerinde buluyorlar? Tarih, edebiyat, tıp ve fen alanlarında hangi orijinal eser ve görüşlerin sahibidirler. İçinde bulunduğumuz bir buhran geçirdiği gözle görülürcesine belli olan kültürümüz hakkında dünyanın da dikkatini çekecek yüzlerce eserin sahibi olmaları gerekirken dişe dokunur bir tek eserin bile sahibi olmadıklarını görebiliyor ve bunun acısını çekebiliyorlar mı?”

Tercümeçi üniversite olarak tasvir ettiği ve yerli kültürü ya görmediğini veya ilkel olarak gördüğünü söylediği bu kurumlar ona göre; yerli düşünce ve edebiyatın köklerine kadar gidebilmeli ve yeni nesillere de ışık tutmalıdır.⁴² Sezai Karakoç; gerçek bilim ve sanatı sahtesinden ayırmanın çağımızda daha güçleştiğini ve hatta bunların sahtesini üretme biliminin ortaya çıktığını anlatırken “-miş gibi yapmak, sözde, görünüşte” gibi anlamlara gelen pseudo kelimesini kullanır ve “psödo bilim”, “psödo felsefe” “psödo doktrinler”in “gerek üniversite çevrelerinde, gerek bütün aydın kesiminde, son derece ustalıkla, bıkmama ve usanma bilmeyen bir ısrarla her gün yepyeni ve çekici görünüşlerle piyasaya sürüldüğünü⁴³” söyler.

Sezai Karakoç için burada bir soru daha ortaya çıkmış görünmektedir. En yakınından başlayarak en uzaklara kadar bir problemler yumağıyla karşılaşan ve

38 Karakoç, Çağ ve İlham I, a.g.e. s.12

39 a.e.s. 121

40 Karakoç, *Sütun*, a.g.e. s.127

41 a.e. s. 121

42 a.e. s. 120

43 Karakoç, *Düşünceler I-Kavramlar*, a.g.e. s. 65

insandan insanlığa uzanan bir eksen de bunalımın dünyayı kuşattığını gözlemleyen kişi, "Peki ama neden?" sorusunun cevabını aramak için bunalımı çözümlenmeye yönelecektir. İçinde yaşadığı dünya bir uygarlık krizi, bunalım geçiriyorsa, "kendi insanımız" olarak tanımladığı insan idealini ortaya koymadan önce, bu uygarlık krizinin etkisinde olan insan tipolojisinin çözümlenerek işe başlanması gerekmektedir.⁴⁴

Rönesans'la başladığını söylediği bu uygarlık krizi son gelinen noktada farklı insan tiplerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. İçinde yaşadığımız toplumun aydın tipinin arı örneğinin "Ogüst Kont" tipi olduğunu; bu aydınların kimisinde Marks kimisinde Adler kimisinde ise Froyd etkisinin olduğunu söyler. Bu defa; Batılı insan tipolojisinin etkisinde kalmış bir karma tip olarak tanımladığı ülke aydınının ardında olduğunu söylediği Marks tipi, Adler tipi Froyd tipi, Homoe-konomikus ve Egzistansiyalist olarak ayırdığı insan tiplerini mercek altına alır. Ona göre batılı insan bu beş ideal tipin ya biridir ya bazen birkaçıdır veya hepsinin karmasıdır. Rusya'da ortaya çıkan Marks tipi olan insan metayı üretirken kendisi de bir metaya dönüşerek, insan telakkisine meta seviyesine indirmiştir ve Sezai Karakoç'a göre bu insan tipi "hayvan kadar bir değer vermediği öbür insanları gerektiği gün bir anda ve bir çırpıda yok etmek."⁴⁵ istemektedir. "Froyd" tipi insan daha çok İtalya, Fransa, İspanya gibi ülkelerde görülmektedir ve o da dünyayı kadın bedeni üzerinden tanımlarken insan telakkisini cinsiyet üzerine inşa etmiştir. Daha çok Anglosakson ülkelerinde görülen ideal tip ise homoe-konomikustur, bu tip parayı tanımladığı için insan telakkisini de kazanç üzerinden şekillendirir. Adler tipi insanda en önemli hususiyetin başarı olduğunu söyler ve bu başarının diğer insanları tahakküm altına almak için bir araç olarak kullanıldığından bahseder. Zenginlik ve başarının Adler tipi için ego tatminine yarayan bir araç olduğunu, Almanların zengin ve kuvvetli olmalarına rağmen Adler insanının etkisinde oldukları için faşizme ve dünyaya hükmetmeye yöneldiklerini söyler. Bunların dışında egzistansiyalist örneği ise bu tipleri inkar ederek büyük şehrin içinde tabiatı yaşama tipi olarak belirir.⁴⁶

Çağın içerisinde bunalımla tanımlanan yahut krizlerin içinde bocalayan insanı çözümlenme gayreti sonucunda ulaşılan bu beş tip aslında Sezai Karakoç'a göre Rönesans'tan başlayarak inşa edilen Batı insan tipolojisinin son uçlarıdır. Rönesans'la birlikte sorunlu başlayan bu inşa süreci en son atılımı da yaptıktan sonra o dönemden bu döneme kadar insanı belli tipteki değişimlerle getirmiş olsa

44 Sezai Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1979, s. 66

45 a.e. s.64

46 a.e. s. 63-66

da bundan daha ileriye götürememekte, Rönesans'ın soluğunun kesildiği yerde onun ideal insan tipolojisinin de soluğu kesilerek, bu insan tipi bunalıma düşmektedir.⁴⁷

Batı insan tipinin ve onun etkisinde olan insanın bunalımının tarihsel realitesinin yorumlanmasında Sezai Karakoç; tarihi bir şart (condition) olarak ele alır ve bu şartın karşısına da ülküyü koyar. Bir bakıma bu şu anlama gelmektedir. Tarihin karanlıkları içerisinde kalmış olan bir takım ideal tiplerin karşılığı olan ve Karakoç'un Tanzimat'tan bugüne bir aydın krizi içerisindeyiz diyerek vurgu yaptığı buhran ve buhran neticesinde ortaya çıkan günün ideal tipleri ona göre bir bakıma şartın ağırlığı neticesinde ortaya çıkmıştır. Burada bir mum yahud bir güneş örneğiyle ele aldığı ülkü ağır bastığında, onun tabiriyle karanlık aydınlanacak ve şart değişerek bu tiplerin yerini idealin tipleri alacaktır.⁴⁸ Sezai Karakoç tarihe bakış açısını ortaya koyarken Diriliş Neslinin Amentüsü isimli kitabında şunları söyler: “*Bu amentüde geçmiş zamandan sürüp gelme var. Geçmiş inkâr değil, geçmişe mahkum olmak da değil. Geçmiş görüş puslarından kurtarış söz konusudur. Geceden ve sisten kurtarış. Kireçleşmeden. Bir nevi geçmiş erozyonuna set çekiş.*”⁴⁹

Sezai Karakoç, geçmişin bir şart olarak belirip onun şimdiye düşen “karanlıgını” aydınlatacak ülkünün İslam olduğuna vurgu yapar. Böyle bir ülkünün ekseninde geçmişin, geçmişin aydınlık tiplerinin fikir anlamında dirilerek şimdi ki zamana etki edeceğini, şimdinin buhranında bunalımı yaşayan insanınsa bu aydınlanmanın etkisinde geçmişin karanlığının tesirinden kurtulacağını söyler. Onun bunalımın kaynağı olarak ortaya koyduğu Rönesans düşüncesi; Batı düşüncesinin krize düştüğü dönemde yeni bir atılım gerçekleştirirken “İslam’a teslim olmadığı ve yüzyıllarca da onunla savaştığı için”⁵⁰ metafizikle ilişkisini doğru bir zemin üzerine kuramamıştır.⁵¹ Batının bunalımının temel kaynağını böylesi bir metafizikten yoksun olarak kendini kurmaya çalışmak bir başka ifadeyle şartı (condition) tüm cepheleriyle ele almamak şeklinde ortaya koyan Sezai Karakoç, şartın tüm cepheleriyle ele alınmayışının eksik sonuçlar doğurduğu, bu “son uçların” ise şartın ağırlığı altında ezildiği inancındadır. Şimdiyi, geçmişin eksik etkisinden kurtaracak gelecek ülküsünün ve aynı zamanda şimdiyi geçmişin ihmal ettiği hakikatle buluşturacak ülkünün tüm cepheleriyle İslam olduğunu söyler.

47 Sezai Karakoç, *İnsanlığın Dirilişi*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1977, s. 17

48 a.e. s. 130

49 Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, a.g.e s. 24

50 Karakoç, *İnsanlığın Dirilişi*, a.g.e. s. 27

51 a.e. s. 16

İlham ile ilgisini kesmemiş “Âsım” modeline vurgu yaparak onun şehit neslinin topraktan yeşermesi ve Halûk'un neslinin döneminin kapanması için “Diriliş Nesli Dönemi”nin başladığını söyler.⁵² Bundan sonra Karakoç geçmişin eksik ve hatalı etkisini ortadan kaldıracak ve şartı değiştirerek asıl şartı (condition) ortaya çıkaracak metodu tarif edecektir.

Sezai Karakoç'ta Eğitim-Öğretim ve Erdem

Sezai Karakoç'a göre geçmiş etkisi bir şart (condition) olarak gelecek üzerinde belirleyici olduğu için maarif meselesinde de krizin aşılması geçmişin şartlarının yeniden değerlendirilmesiyle mümkün olacaktır. Ona göre maarifin içinde bulunduğu durum kimsenin meselenin can damarına dokunmaya yanaşmadığı iki yüz yıllık kültür değişimi macerasının sonucu bir çıkmaz sokak durumudur. Dolayısıyla bu kültür değişimi tarih(geçmiş) şuurunun ve buna bağlı olarak gelecek idealinin zedelenmesine yol açmıştır. Karakoç, meseleyi geçici bir takım sistem değişiklikleriyle çözenin mümkün olmadığı görüşündedir dolayısıyla sınıf geçme yahut sınav sistemini değiştirme gibi bir takım girişimlerin sonuç vermeyeceğini söyler.

a. Eğitimde Kültür Seferberliği ve Geçmişin Değerlendirilmesi

Eğitim meselesi aileden başlayarak toplumun bütün kurumlarında girişilecek köklü bir kültür reformunun çıktısı olacaktır, bu yönüyle de bahsettiği ve eğitimin girdilerini ihtiva eden unsurların bir kültürlenme süreciyle ortak bir ideal etrafında örgütlenmesini şart koşar ve böyle bir kültürlenme neticesinde ortak beklentilerin ortak sonuçları ortaya çıkaracağını düşünür. Ona göre “İslam dünyasının, müslümanların dirilişlerini yapabilmeleri için girişmeleri gerekli bir kültür seferberliği veya bir başka tanımla bilgi seferberliği olmalıdır.⁵³ Eğitimin beraberinde yürüyeceği kültür savaşının muhtevasını şu şekilde ortaya koymuştur:⁵⁴

“Yeni bir medeniyet atılımı gerekli. Bu, ruhun dirilişiyile olacaktır. Bilim aşkıyla, Yeni baştan klasikleri aşkla, sevgiyile gündeme getirmekle olacaktır. Yeni bir aydın tipi belirmelidir, yeni bir düşünce ve idealist hayat tarzı benimsenmelidir. Bütün sorunlar bir bir ele alınmalıdır. Geniş bir kültür planı ve programı gereklidir. Diriliş tezi, bu yolu açmanın tezidir. İslam ülkelerinde aydınların medeniyet fikrine, bu fikrin gerçeğine dönüşü için yeni bir özveri yolu. Manevi yolda, erdem yolunda ilerleyen kuşaklar, bilim, edebiyat ve sanatın doğu ve batı envanterinden hareket edip yeni

52 Karakoç, *Sûr*, a.g.e. s. 26

53 a.e. s. 68

54 Karakoç, *Düşünceler I-Kavramlar*, a.g.e. s. 22

çıgırını bulacak çilekeş düşündürler, bilginler, yazarlar, şairler ve sanatçılar kuşağı ufukta gözükmelidir. İslam'ı, medeniyet kavramını, doğu, batı düşüncelerini yeni baştan ele alıp inceleyecek bir kuşak. Bu araştırmaya ve bunun ilham ettiği ideale kendini adayacak bir kuşak."

“Geçmiş eğitim yapısı ile irtibatsız olan ve tamamen Avrupa’dan taklit bir eğitimin uygulandığı mevcut yapının gençliğe gereken şuuru verememesi”⁵⁵ ve kendi ifadesiyle “maarifin bütününe yayılı olarak bulunması gereken, kökünü tarihin derinliklerinden alan, umudunu gelecek zamana uzatmış bir idealin noksanlığı” ona göre asıl problemdir. Üzerine vurgu yaptığı geçmişin değerlendirilmesi ifadesi maarifin ve dolayısıyla maarif sisteminin muhatabı olan toplumun da geçmişi değerlendirmesi anlamına gelecektir. “Yaşanılan zamanı, geçmişten aldıkları ve geleceğe sunacaklarıyla birlikte düşünmek gereklidir, bu şartlar yerine getirilmediğinde içinde yaşanan zamanın yitik ve âdeta yaşanmamış kabul edilebileceğini”⁵⁶ söyleyen Karakoç, gelecek idealinin şekillenmesinde geçmişin bir takım zaferlerinin ve mücadelelerinin yeni nesil tarafından bilinmesinin gerekliliğine vurgu yapar ve şu ifadeleri kullanır:⁵⁷

“Eğer; Birinci Cihan Savaşı’nda Çanakkale’de, Kafkaslar’da, Sarıkamış’ta Kanal’da, Gazze’de, Kudüs’te, Selman-ı Pak muharebelerinde ölenleri yeni nesillerimiz bilmiyorlar, unutmuşlar ya da hatırlamıyorlarsa, hatırlasalar da neden öldüklerini, hangi amaçla can verdiklerini bilmiyor ve anlamıyorlarsa, hangi medeniyet ve idealin, hangi yüce manevi değerlerin aşk ve heyecanı, fedakarlığıyla göz kırpmadan şehit olduklarını düşünemiyorlarsa...bugünü de anlamıyorlar demektir.”

b. Eğitimde Toplumsal Sembollerin İşlevi ve Kavramların İcadı

Sezai Karakoç geçmişin değerlendirilmesi ve toplumun ortak bir ideal etrafında örgütlenmesi anlamında kahramanlıklar, fedakarlıklar, gayretlerden misaller getiriyor olmakla birlikte yine geçmişin değerlendirilmesi noktasında bir takım dikkatler de ortaya koyar. “Geçmiş nasıl değerlendirilmelidir?” sorusuna bir cevap niteliğindedir bu dikkatler. Bilhassa geçmişin halk muhayyilesinde başlaştan anlatıları veya tam ifadesiyle mitlerin, efsanelerin toplumsal aklı bütünüyle eleştirisiz bir biçimde denetimine almasına karşıdır. Karakoç’a göre “Çocukların eğitiminde halk zihninin kullandığı öğeler olarak masallar ve efsaneler, içiçe insan akıl ve mantığının olgunlaşma sürecinde dolgu ve besleyici madde kontrpu-

55 Sezai Karakoç, Çıkış Yolu I, İstanbul, Diriliş Yayınları, 2012 s. 78

56 Karakoç, Çağ ve İlham I, a.g.e. s. 60

57 a.e. s. 60

anlarıdır. Fakat efsaneler hakikatine odaklanılmadığı takdirde tüm akli eleştirisiz ve denetimsiz egemenliğine alırsa, bir halk, bütünüyle bir sabit fikrin saplantısında kalır ve yine Karakoç'un ifadesiyle “çılginca bir girişimle son aşamaya kadar giderse, trajik bir sonla karşılaşır.⁵⁸” Geçmişin değerlendirilmesinde efsanelerin ve menkıbelerin güncelin malzemesi haline getirilmesi, toplumsal zemini oluşturmuş bir hayal dünyasının içine kişiyi çekecektir Karakoç'un bu konudaki trajik son dediği dikkat de şu ifadelerde açığa çıkar:⁵⁹

“ Mitleri, efsaneleri ve hele hele dinî menkıbeleri, günün siyasî ve ekonomik hegemonya hayallerinin dayanağı yapmak, insanın kendini aldatmasından başka bir sonuç doğurmaz. Efsaneleri rahat bırakalım. O deviyandırmayalım. Çünkü: o deviyandırıp sırtına binenler, kısa zamanda aldandıklarını anlayacaklardır. O dev kendilerini kaldırıp yere çalacaktır.”

Sezai Karakoç, çocuğun yetiştirilmesi, onun muhayyilesinin bir ülkü etrafında hakikate ısındırılması anlamında sembollere atıfta bulunur. Karakoç'a göre millet topluluğu dağılmaya yüz tuttuğunda, bu semboller, zihinlerde, hayallerde, hafıza ve hatıralarda harekete geçerek kopuşu önlerler. O topluluğun tarihteki yerini, parlak günlerini, zafer dönemlerini bugünkü zamana çağırırlar. Bu ifadeler bir bakıma geçmişin değerlendirilmesi noktasında masalların ve efsanelerin içinde geçen sembollerin ufuk belirleyici özelliğine atıfta bulunmaktadır. Çocuğun yetiştirme sürecinde ufuk kesişmelerinde semboller çocuğa yeni ufuklar açacaktır. Karakoç'a göre masallardaki, padişahın has bahçesindeki yarı kızarmış elmanın ülkü sembolü olan kızıl elmaya telmih olması ve bu ülkünün çocuğa masal dünyası içinde sunulması ve benzeri masal sembolleri, çocuğun kendini bilir bilmez bu sembollerin gerçekliğini kavraması konusunda işlevseldir ve çocuk yaş ilerledikçe hayatının dönüm noktalarında bu semboller etrafında yeni yorumlara ulaşacaktır. Böylece çocuk, tarihin sembolik anlamını, bir hikâye ve dekor içinde âdeta bir içgüdü halinde öğrenecek, kavrayacak, özümleyecektir.⁶⁰ Karakoç'a göre masallar derinliklerinde muhtelif ülküler taşımaktadır. Çocuğun yetişmesinde millet ülküsüne ilk alışması, o ülküyle ilk karşılaşması masallar sayesinde olmaktadır. Yaş ilerlediğinde, masal sembollerinin yerini din ve devlet sembolleri alacaktır. Böylece semboller ülküleri görünür hale getirmektedir.⁶¹ Batılılaşma süreci neticesinde sembollerin ve beraberinde ülkünün de yitirmeye başladığını,

58 Karakoç, *Düşünceler I*, a.g.e. s. 24

59 a.e. s.27

60 Karakoç, *Sütun*, a.g.e. s. 52-55

61 a.e. s. 52-55

halk direniyor olsa da eğitim basın ve propaganda vasıtalarıyla sembolsüz bir millet haline dönüştürülme süreci yaşandığını söyleyen Karakoç⁶², sembollerin diriltilmesine vurgu yaparken bu sembollerin de aynı zamanda beraberinde ülküleri görünür hale getirdikleri için ülküye bağlı yenilenmiş bir terminoloji veya bir başka ifadeyle kavram dünyasına vurgu yapar.

Sezai Karakoç'a göre "gelen her yeni ülkü terimlerini de getirmek zorundadır. Bu, yeni bir kültür değişmesi işidir. Yeni kültür yerleşmesinde veya bir kültürün bir başka kültüre dönüşmesinde yeni, adeta büyümlü bir dil ve üslup şarttır."⁶³ diyerek kültür seferberliğinin beraberinde bir kavram seferberliği olması gerektiğini söyler. Dolayısıyla bir kültür seferberliği olarak ele aldığı eğitim meselesi beraberinde kendi kavramlarını belirlemeli tahrif edilmiş kavramları asli anlamlarına dönüştürerek ferdin zihin şemasını bu kavramlarla örgütlemelidir. Ona göre ancak bu şekilde yerleşmiş düşünme melekesi açığa çıkabilecektir.

c. Eğitimde Yukarıdan Aşağıya Bir Değişim ve Tûba Ağacı Nazariyesi

Sezai Karakoç'un çerçevesini çizdiği ve geçmişin kültürel birikimini şimdiye taşıyacak kuşak olarak tarif ettiği ve kendi ifadesiyle diriliş eri olarak tavsif ettiği aydın kişilik, kavramların asli anlamlarına kavuşturularak zihinsel düşünme biçiminin yeniden örgütlenmesinde toplumda öncü rol oynayacaktır. Emrullah Efendi'nin Tûba ağacı nazariyesinde yukarıdan aşağıya bir değişim olarak beliren ve değişimin yükünü aydınlara yükleyen anlayış, Sezai Karakoç'ta diriliş eri olarak belirirken Karakoç; Diriliş Neslinin Amentüsü isimli kitabında bu diriliş erinin sabitelerini ortaya koyar. Ona göre bu nesil değişmeyecek fakat değiştirici etkisi olacak bir nesildir. Karakoç'un Masal şiirinde de doğunun yedinci oğlu olarak beliren ve batının değiştiremediği oğul olarak ortaya çıkan kişilik olarak tüm yönleriyle diriliş erini tarif eder. Değişmezleri olan fakat kendisi değiştirici etkiye sahip olan bu neslin bütün değişimlerin farkına varmasıyla etkili olabileceğini savunur. "İçinde bulunduğu zamanı tanımak, anlamak, bilmek ve sezmenin insanın birinci şuur ödevi olduğunu söyler ve bir benzetmeyle insanları toptan görebilecek bir taş yüksekliğinde yukarda bulunmak için gerekli asgari şuur, varoluş ödevinin birinci şartı olduğunu söyler."⁶⁴

20. yüzyılın başından her siyasal değişimin beraberinde yeni bir gençlik ideali de getirdiğini söyleyen Sezai Karakoç; siyasi, edebi, fikri ve sosyal hayatımızın on yıllık konjonktürlerle ilerlediğini ve bunun sonucunda da kendi ifadesiyle "

62 a.e. s. 54

63 Sezai Karakoç, *İslamın Dirilişi*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1978, s. 38

64 Karakoç, *Sütun*, a.g.e. s. 65

On yılda bir bir yeni kuşak anlayışı denemesine girilerek, meşhur marşın iddia ettiği gibi on yılda bir nesil yaratmak” arzusunun siyaset üreticilerinin ideali olduğunu söyler. 1930 yıllarında, 1920'nin planlamış gözüktüğü bir Türkiye'nin yerine bambaşka bir Türkiye vardır. Kılığı, yazısı, takvimi, hafta tatili, Başkenti değişmiş bir Türkiye. Bütün yönünü devrimlerle çevirmiş bir Türkiye. Yetiştirilecek neslin muhtevası yeniden değişmiştir. Batı romantizmi dönemidir bu dönem. Bütün ideal tam anlamıyla batılı olmaktır. İlkokul öğrencisinin dilinde;

Geçmişini unut

Yeni yolu tut

Türklüğe umut

Budur çocuğum

türküsü dolanmaktadır.⁶⁵ 1940'ta şehir yerine köyü temel alan ve bunun etkisiyle bir gençlik tasavvuru oluşturan siyasa, 1950'de idealini tamamen değiştirmiş, Amerika'yı örnek almaya başlamıştır.⁶⁶ diyen Sezai Karakoç, dönemlere göre değişmeyen ve kökü geçmişte olan sabit bir idealin ortaya konmamış olmasının asıl problem olduğunu düşünmektedir. Karakoç'un ifadesiyle “Kendi kültür temellerimize, kendi ahlak anlayışımıza, kendi hayat görüşümüze inip oradan çağın bütün imkanlarıyla da donanmış bir ideal çıkarılamazsa, beklenmeden gelen çeşitli etkiler maarif sistemini kökten etkisiz hale getirecektir.”⁶⁷ Karakoç, eğitim meselesini kültür değişimi meselesiyle birlikte ele aldığı için bir eğitim reformundan çok, toptan bir kültür değişimine vurgu yapar. Karakoç kültürel değişimin yukarıdan aşağıya doğru olması gerektiği görüşündedir ve bu yönüyle de Emrullah Efendi'nin Tüba ağacı nazariyesine yaklaşarak Satı Bey ve Tefvik Fikret çizgisinden ayrılır ve dolayısıyla da eğitimde ortaya çıkan problemin temellerini ortaya koymuş olur. Emrullah Efendi'nin bu nazariyesine göre eğitimde yenileşme ve düzenlemeye aşağıdan (ilköğretimden) değil yukarıdan(darülfünun) dan başlanmalıdır. Çünkü ilk elden bilimsel zihniyet kurup geliştirmek gereklidir. Ona göre insanlığın gelişmesi de bilimlerin üniversitelerde geliştirilmesi ile sağlanmıştır. Ülkelerin ihtiyaç duyduğu yetişmiş insan da ivedi olarak üniversite tarafından yetiştirilebilir. Oysa eğitim reformuna ilköğretimden başlamak hem masraflı hem de uzun süreli olacaktır.⁶⁸ Emrullah Efendi'ye göre eğitimin amacı bir fertteki bedenî ve nefsanî güçleri olgunluk derecesine çıkartmaktır. Dolayısıyla

65 Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, a.g.e. s. 155

66 a.e s. 154

67 Karakoç, *Sütun*, a.g.e. s.115-116

68 Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara, Pegema Yayıncılık, 2007, s. 301

la eğitim, fitrat ve hürriyet üzerine kurulmalı; kişinin tabii hürriyetini sağlamalıdır. Eğitim kademeleri arasında yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya kuvvetli bağlar vardır ancak, ilim yukarıdan başlar.⁶⁹

Sezai Karakoç da Emrullah Efendi'nin görüşlerine benzer şekilde bir bilme seferberliği olarak ele aldığı eğitim meselesinin teorisini ortaya koyarken eğitim sistemini düzeltmeye orta öğretimden mi, yüksek öğretimden mi başlamalı? sorusunu sorar. Ona göre üniversitenin düzelmesi, orta öğrenimin düzelmesine, orta öğrenimin düzelmesi de üniversitenin düzelmesine bağlıdır. Üniversite ile ortaöğretim arasında tek yönlü değil karşılıklı bir geçişlilik olduğunu söylerken eğitim sistemi bozukluğunun bu iki ucun birbirini doğru şekilde besleyememesinden kaynaklandığını düşünür. Ortaöğretimden çıkan öğrenci yeterli erdem donanımına sahip olmadığı için üniversitede savrulmalar yaşamaktadır, üniversiteden gelenlerin ortaöğretime yönetici yahut öğretmen olmasından dolayı da savrulma yönetenler eliyle bu defa ortaöğretimde de devam etmektedir. Bu açıdan bakıldığında her iki tarafta birbirine negatif etkide bulunmaktadır. Bu negatif etkinin ve etkileşimin pozitifte dönüştürülmesi için müdahalenin her iki tarafa birden olması gerektiğini düşünür fakat yine de üniversitenin etki çapının daha geniş olmasından dolayı ağırlığın üniversitede olması gerektiğini söyler. Üniversitenin düzeltilmesi için bir takım öneriler sunuyor olmakla birlikte üniversitenin düzeltilmesinin bir ön hazırlığı olarak ortaöğretimden itibaren kazandırılması gereken bir takım usul ve erdemleri sıralar. Bunlar;

-Usul veya bir başka ifadeyle metod bilgisine sahip olmak

-Araştırma yöntem ve tekniklerini öğrenmek Kütüphanelerden ve kitaplardan nasıl yararlanacağını bilmek,

- Gereksiz tesirler altında kalmamak,

-Bir fikri karşıtları ve alternatifleriyle birlikte düşünmeyi,

-Tefrik kabiliyetine sahip olmak, bilim, düşünce, inanç, ideoloji, teori ve pratik ayırımı ve seçimini yapabilmeyi öğrenmek,

Bütün bunlar neticesinde üniversiteye gelecek olan öğrenci bir taraftan da kişiliğini geliştirmeye devam etmeli, dünyada olup bitenleri serinkanlılıkla izleyip değerlendirebilmeli, genel kültür, edebiyat ve güzel sanatlar konusunda da alâkasını korumalı, bilgisini artırmalı ve zevkini inceltmelidir, diye düşünür.⁷⁰

69 Murat Polat, *Emrullah Efendi Ve Satı Bey'den Günümüze: Eğitimde Yenileşme Sorunsalı*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 21, 2015, Sayfa 35-43

70 Karakoç, *Düşünceler II.* a.g.e. s.33-34

Sezai Karakoç aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı karşılıklı sürekli bir alışveriş şeklinde olacak ve buradan safha safha topluma yayılacak bilme seferberliğinde, aktarıcı rol üstlendiğini söylediği üniversitenin ezberci metottan kurtulması için bilginin içselleştirilmesine ve pratiğe dökülmesine, bilginin ezberci kişiliklerin aktarmacılığından çıkıp geleceği aydınlatacak telifi ortaya koyacak kişiliğe dönüşmesine vurgu yapar. Şunları söyler Sezai Karakoç:⁷¹

“Bilmek derken ezberlemeyi ve dıştan kavramayı değil, benliğe ve ruha mal etmeyi kast ediyorum. Bilme seferberliği, ilk öğretim seferberliği, okuma yazma seferberliği şeklinde değil, yani aşağıdan yukarıya doğru değil, yukarıdan aşağıya doğru, yani üniversite seviyesinden aşağıya doğru gelişen, yayılan bir kültür savaşı olmalıdır. Bizdeki ilköğretim seferberliği kültür işine öylesine hakim olmuştur ki, sonunda üniversite öğretimi de gerçekte ilkökul seviyesine inmiştir.”

Karakoç'a göre de ülkelerin birinci kültür müesseseleri üniversitelerdir. Gerek teknik alanda, gerek sosyal bilimler sahasında, gerek matematik ve edebiyat alanlarında birinci söz sahibinin üniversite olması gerekir. Bu yetkiyi kullanabilmesi için de bütün bu alanlarda, bol sayıda orijinal eser vermiş olması gerekir. Karakoç'un düşüncesinde değiştirici rolü üstlenecek kişilikleri ortaya çıkaracak üniversite “yerli düşünce ve yerli edebiyatın köklerine kadar gidebilmeli ve yeni nesillere de ışık tutmalıdır ama halihazırdaki üniversiteler ona göre henüz tercüme üniversite safhasından telif sahasına geçememiştir dolayısıyla üniversiteyi negatif olarak bir bilim ocağı olmaktan önce bir siyaset ocağı olarak tanımlar.⁷² Karakoç üniversitelerin yeni bir gelişme ortaya koyamamakla malul olduklarını belirterek düşünce alanında üniversitelerin aktarıcı olmaktan öte gidemediğini söyler. Öyle ki üniversiteler aktarmayı bile tam anlamıyla yapamamaktadırlar. Karakoç'a göre eğitim ve öğretim bütününde, ne tarihçi ne de deneyci bir metot vardır. Aktarmacılıktır temel olan. Bir iki deney kıpırdanışı bile görünüştedir. Deney bile aktarma bir deneydir.⁷³

d. Başarı Odaklı İnsan ve Eğitimde Erdem Unsuru

Sezai Karakoç üniversitelerin yerli düşünceden kopuk olduğunu söylerken aynı zamanda üniversitelerin Fransız, İngiliz, Amerikan veya Rus kültür merkezlerinin bir şubesi gibi çalıştıklarını söyler. Bu kanıya varmasında etkili olan ona göre aydın kadronun ideal tipler olarak yetişme tarzlarına mizaçlarına göre, İngi-

71 Karakoç, *Sur*, a.g.e. s. 68

72 Karakoç, *Sütun*, a.g.e. s. 120

73 Karakoç, *İslamın Dirilişi*, a.g.e. s. 25

liz, Fransız, alman, Amerikan ve Rus ideolojileri kültürleri ve insan örnekleri olmasıdır.⁷⁴ Karakoç'a göre bu tiplerin genel düşünce akımında ve ilim alanında bir ekol değerleri ve iddiaları yoktur. Üniversitelerin asli vazifesi olan telifi ortaya koymak yerine siyasete soyunduklarını söyleyen Sezai Karakoç, bunun üzerine yine üniversitenin bir yargı organı gibi toplum üzerinde bir takım değerleri yargılama yetkisini kendisinde vehmettiği söyler. Daha önce de ifade edildiği gibi Sezai Karakoç böylesi bir üniversiteyi vehimler üniversitesi olarak tanımlamıştır. Toplumda ferdin başarılı olarak kabul görmüş olması bir tabu olarak belirlediği için başarıya giden her yolun da mübah olarak değerlendirilmesi sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Başarıya endeksli batılı insan tipolojisinin etkisinde kalmış bir karma tip olarak tanımladığı ülke aydınının ardında olduğunu söylediği Marks tipi, Adler tipi Froyd tipi, Homoekonomikus ve Egzistansiyalist olarak ayırdığı insan tipleri Karakoç'a göre gelinen son noktada başarı cinneti yaşamaktadır.⁷⁵

Karakoç'un başarı cinneti olarak tanımladığı haldeki durumun sebebi batı insanının arı örneklerinin belirlediği Rönesans'ta İslam uygarlığının baskısı altında iş ve eserin gerektirdiği erdemle başlayan çalışma ahlakının, giderek İslam medeniyetinin baskı ve etkisinin zayıflamasıyla doğru orantılı bir şekilde, erdemden soyutlanarak başarıya odaklanmış olmasıdır. "Batı ahlakının erdem unsurunu eyleminden çıkarmış olması, başarının salt aklın bir verimi olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur."⁷⁶ Rönesans döneminde bir minyatür olarak başlayan maddecilik insanın kendini maddeye yön verici muharrik olarak görmeye başlamasıyla erdem unsurundan da soyutlanmaya başlamıştır. Maddenin hareketle varlığını devam ettirdiği hakikatine bağlı olarak insan hareketin muharrik unsurunun kendi olduğu vehmine kapılmaya başladıkça veya Karakoç'un ifadesiyle "maddeyi ezdikçe başarı zevkine yakalanmış ve bu zevk arttıkça gözlerde erdem değeri düşmüştür. Karakoç, başlangıçta maddecilik bir minyatürken, erdem bir minyatür haline geldiğini ve gelinen son noktada çağın, "Başarı Cinneti" çağı olduğunu söyler."⁷⁷

Başarı ile erdem arasında sıkı bir bağ kurar Sezai Karakoç ve erdem in gerçekleştirilmesi bir başka ifadeyle marufun topluma yayılması için ulaşılmaması gereken bir hedef olarak görür başarıyı.⁷⁸ Günün başarıya odaklı insanının çözümlenmesinde Adler'e atıfta bulunur. Adler'e göre insan, eşyayı olsun, öbür insanları ol-

74 a.e. s. 19

75 Karakoç, *İnsanlığın Dirilişi*, a.g.e. s 61

76 a.e. s 61

77 Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, a.g.e. s. 41-42

78 a.e. s. 41

sun, kendi açısından kendisi için değerlendirendir; ve bir yerde başarı gördü mü, o, onun belki de hep ulaşamadığı şey, özlemi olduğu için çarpılır. Daha önce belirtildiği üzere günün insanına dair çözümlenelerde beş farklı tipin etkisinin olduğunu söyleyen Karakoç, bu beş tipten Adler tipi insan olarak belirttiği insan tipinin büyük oranda günün insanın zihniyet yapısını şekillendirdiğini düşünür. Bu hususta günün başarıya odaklı insanını şu ifadelerle ele alır:⁷⁹ “Başarının, bir gereğe bile aranmaksızın, dayandığı değerler araştırılmaksızın, tek başına, çıplak halde başarının çağımızdaki gibi çarpıcı bir etki yaptığı, hiçbir çağda, hiçbir medeniyette görülmemiştir. Biz başarı derken, geniş anlamda başarıyı demiyoruz. Dışarılaşan ve hemen öbür insanları küçük çapta ve büyük çaptaki sultasına alan bir hareket.”

Daha önce de bahsedildiği gibi Karakoç, Adler tipi insanda en önemli hususiyetin başarı olduğunu söyler ve bu başarının diğer insanları tahakküm altına almak için bir araç olarak kullanıldığından bahseder. Zenginlik ve başarının Adler tipi için ego tatminine yarayan bir araç olduğunu, Almanların zengin ve kuvvetli olmalarına rağmen Adler insanının etkisinde oldukları için faşizme ve dünyaya hükmetmeye yöneldiklerini ifade eder.⁸⁰

Sezai Karakoç her yönüyle başarıya odaklı insan tipi ve toplumunun karşısına “Dinamik erdemliler ordusu olacaktır diriliş erleri. Statik erdemler sitesi olmayacaktır sitemiz.” ifadeleriyle bir tip olarak daha önce tarif edilen diriliş erini ve erdemli toplumu çıkarır.⁸¹ Bir hedef olarak ortaya koyduğu diriliş sisteminde ve sitesinde maddi güçlerin manevi güçlerin denetiminde olduğunu söyler. Manevi güçler ise dışta değil içte, çocuğun ilk andan itibaren kazanacağı manevi eğitimle, daha özelden kazanacağı erdemlerle belirecektir. Böylesi bir toplumda kişi etkisinin ekonomik gücüyle değil, erdemiyle, toplum uğrunda fedakarlığıyla orantılı olacağını düşünür. Başarı cinneti çağı olarak tanımladığı modern dönemin bir diğer arızalı görüntüsü başarıya tutkun insanın gelecek ütopyasını çocuğu yüklemesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu görüntünün ortaya çıkması Schopenhauer ve Nietzsche'nin çocuğa dair düşüncelerinin çağın insanı için belirleyici olmaya başlamasıyla ilgilidir Sezai Karakoç'a göre. Bu filozofların çocuğun saltanatını anıtlattırmak istediklerini ve kudret akımını tersine çevirmeyi denediklerini söyler. Baba ve ondan çocuğa doğru olanı, çocuktan ana ve babaya giden bir akışa döndürme güdüsüyle biri yükseltti sesini, öbürü de çığlığını” diyen Karakoç, Nietzsche'nin, Schopenhauer'den daha da ileri giderek oğlu yükseltmek adına

79 a.e. s. 41

80 Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, a.g.e. 63-66

81 Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, a.g.e. s. 41

ana babayı alçalttığını söyler. Karakoç bu modern pedagojinin yaklaşımlarının çocuk dev olsun diye ana babayı cüce yaptığını ifade eder. Böylece çocuğun bir ütopya olması, ana babaninsa silinen hayallere dönüşmüş olması toplumda değişen kimlikler açısından ayrı bir dikkat olarak karşımıza çıkar.⁸²

e. Okullarda Erdem Eğitimi

Sezai Karakoç millet bilincine ermiş idealist bir gençlik yetiştirmeyi Milli Eğitim'in temel amacı olarak görür. Millet bilincine ermiş olan ve Karakoç'un ifadesiyle yurtsever, fedakâr ve feragatkâr olacak gençlik, uzak hedef olarak millet özü olarak tarif ettiği kurtarıcı aksiyonu harekete geçirecek kişiliktir ve çocuklukta ruhuna ve zihnine semboller aracılığıyla yerleşen ülkünün gerçekleşmesi için çalışacaktır.⁸³ Karakoç çocuğun zihnine eğitimle yerleştirilecek ülkünün ferde kazandıracığı erdemleri sıralar ve bu ilkelerin şimdinin insan tipinde olmadığına vurgu yaparak bunlara ne oldu diye sorar:

Derinlik ve doğruluk, erdem, sabır ve şehadet çilesi, iyi niyet, Allah rızası, kılı kıldan ayırma zekası, barış, savaş ve selamet, kerem ve keramet, birlik, beraberlik, derleyiş toparlayış ustalığı, tek zerreyi yitirmeyiş ekonomisi, müsamaha, merhamet, rahmet, yumuşaklık, adalet, liderlik, hâkimiyet ve devlet, cesaret, şecaat, karar, kuvvet ve kudret, ilim, fikir, hikmet ve hikmet-i hükümet melekeleri ne oldu?⁸⁴

Karakoç'un bütün bu erdemleri bir meleke şeklinde değerlendirmiş olması önemlidir. Meleke fitrat haline getirilmiş alışkanlıklar olarak görülebilir. Sezai Karakoç'un sıraladığı erdemleri birer meleke olarak adlandırması erdemlerin ferdin değişmeyecek özellikleri olarak ona kazandırılmış olmasına atıftır. Bu melekelerin kazandırılması için de Karakoç çile kavramına vurgu yapar. Çocuklar için ahlak ve iradece güçlendirilmiş olmayı temel felsefe olarak ele alır ve bu yetişme sürecini "çile" olarak tanımlar. Ona göre erdemli olmak ve çile doldurmak temel erdemlerle birlikte pasif kişilikler olarak belirlemekten kişiyi uzaklaştırır dolayısıyla çileyi Isparta veya Hint biçimi değil, İslâm biçimi 'çile' olarak ele aldığını söyler. Ona göre İslam biçimi çile ile örülü bir eğitim sisteminde çocuklara temel erdemler öğretilecek fakat bu erdemler şahsı pasifleştirmeden netice olarak erdemini aksiyona çeviren fertler toplumda belirecektir.⁸⁵ Bu çile sürecini unutulmuş ahlakı diriltmek olarak ortaya koyan Karakoç, teorik bilgilerin ancak ahlakla can-

82 Karakoç, Çağ ve İlham I, a.g.e. s. 51

83 Elektronik kaynak: <http://yucedirilis.org.tr/parti-programi/> Diriliş Parti Programı, madde 51

84 Karakoç, Çağ ve İlham I, a.g.e. s. 87

85 Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, a.g.e. s. 45

lı kalabileceğini söyleyerek, şuur ve idraki yeniden temellendirmenin gerekliliğini ortaya koyar. Bu noktada vurgu yaptığı unutulmuş ahlak bir bakıma toplumsal değişimler sonrasında terk edilen gençlikteki Feta ahlakıdır denebilir. Karakoç, aksiyonu önemsiyor olmakla birlikte aksiyonun teori bilgisine dayanması gerektiğine vurgu yapar ve teoriden kaynaklanmayan ya da doğrulanıp desteklenmeyen aksiyon ve pratiğin saman alevi olduğunu düşünür.⁸⁶

Karakoç'a göre "temel öğretimde, birinci derecede ahlâk, inanç ve karakter eğitimi esası gözetilmelidir. Dolayısıyla temel eğitim büyük oranda temel ahlak kaidelerinin kalıcı bir şekilde kişiliğe yerleştirileceği dönemdir. Okulların, sadece öğretimin sağlandığı yerler olarak değil, aynı zamanda ahlâkça yüksek, üstün karakterli gençlerin eğitildiği yerler olması gerektiğini söyler. Ruhu, zihni ve ahlâkı tam anlamıyla gelişmiş ve bunlar arasında denge ve uyum sağlamış insan tipine vurgu yapmakla birlikte çağdaş bilim, teknoloji ve sanat imkânlarıyla da donatılmış bir eğitim öğretim anlayışını teklif eder."⁸⁷ Karakoç, gencin okullarda kazanması gereken bir ahlaktan bahsederken bunu söylemde bırakmayarak temel davranış biçimlerini ayrıntılı sıralar:⁸⁸

"Yurdun suyu, toprağı, madenleri, rüzgârı, güneş enerjisi, tabii ve tarihi tüm varlık ve hazineleri korunup değerlendirilecek, betonlaşma, havanın ve suyun kirlenmesi, yeşilliğin, orman ve ağaçların, tabii çevrenin yok edilmesine karşı büyük bir savaş açılacak, çevreyi kirletmenin çok büyük bir yanlışlık olacağı ve zarar getireceği yurttaşların ruhuna ta çocukluktan itibaren kesin bir inanç gibi yerleştirilecek, denizlerimizin ve ormanlarımızın değeri anlatılacak, kuş ve yabani hayvan nesillerinin korunması ve ağaçların kesilmemesi için detaylı planlar uygulanacaktır."

Fertler okul ortamlarında bir takım değerleri kazanırken bu değerlerin kazandırıldığı ve çile sürecinde bir takım ödüllendirmelerin ve cezaları olması da doğaldır. Eğitimde ödül ve cezanın bir pekiştirici olarak davranış değişikliği meydana getirecek şekilde düzenlenmesi esas olmakla birlikte ferdin sadece ödül ve ceza ekseninde bir koşullanma yaşayacağı eğitim öğretim süreçlerinin netice olarak benlik gelişimini tamamlamamış fertler ortaya çıkaracağını düşünür ve bu konuda şunları söyler:⁸⁹

"İnsanlara da yollardaki asfalt gibi baskıyla kalıp ve biçim verirler. Övgü ve yergi basıncıyla. Bu, insanın yetişme anında aldığı şekil ile ilgili"

86 Karakoç, *Gün Saati*, a.g.e. s. 113

87 Elektronik kaynak: <http://yucedirilis.org.tr/parti-programi/> Diriliş Parti Programı, madde 87

88 Elektronik kaynak: <http://yucedirilis.org.tr/parti-programi/> Diriliş Parti Programı, madde 41

89 Karakoç, *Sur*, a.g.e. s. 105

bir baskı değildir. İnsan kişiliğini yapan baskılar ölçülü ve biçili olarak bir takım eğitim kurallarıyla tespit edilmiştir. Çocuğun ölçülü övgülerle müka-fatlandırılması veya azarla cezalandırılması mümkündür... Yaşlı çağında övgü ve yergilerin etkisi altında kalan insanlar çocukluktan kurtulmamış kişilerdir.”

Sezai Karakoç’un eğitimde ödül ve ceza ile güdülenen fertlerden ötede erdemi meleke haline getirmiş fertlere vurgu yaptığı söylenmişti. Bu da yine geçmişin ideal tiplerinin güne taşınmasıyla mümkün olacaktır. Karakoç, geçmişin ideal tiplerinin güne taşınması için klasik eğitimin metotlarına vurgu yapar ve şunları söyler:⁹⁰

“ İslamın mutlu zamanlarında devlet adamları çok iyi bir terbiye ile yetiştirilirdi, övgü ve yergileri aşan bir kişilik verirdi onlara. Hükümdarlara yazılan bütün nasihatnameler, pendnameler, siyasetnameler bu konuda temsillerle daha eğitim döneminde iken uyarıcı ödevini yaparlardı. Kelile ve Dimne hikâyelerinde olduğu gibi sembolik olarak hayvanlar arasında geçer gösterilen olaylar gerçekte insan karakterlerini tanıtmak için tertiplenmişlerdir. Mesnevi’de, Molla Camiinin Baharistanında da bu yetiştirme gayesini ön planda tutan hikâyeler yer almaktadır.”

Karakoç’un eğitimde övgü ve yergileri aşan kişilik olarak sınırlarını belirlediği erdemli kişiliğin yetişmesi için ele aldığı eserler, yine onun ifadesiyle eğitim öğretim süreçlerinde birer eğitim sembolü olarak değerlendirilebilir. Bu sembollerin ortaya çıkaracağı ülkelerin etrafında yetişen gençliğin millet olma bilincine ermiş fertler olarak ortaya çıkacağı da Karakoç’un ifadelerine dayanılarak daha önce söylenmiştir.

Erdemlerin yanında ferde kazandırılması gereken bir diğer hedefin teorik bilim sevgisi olduğunu söyler.⁹¹ İlköğretim ve lise öğretimine denk düşen okullarda bilim zihniyetinin verilmesi, olayları ve bilgileri kritik etmenin öğretilmesi, harita, ansiklopedi, sözlük ve kitap gibi araçların kullanılması gereğinin ve yönteminin kazandırılması, ezbercilikten şiddetle kaçınılmasının zihni gelişme için şart olduğu hususlarına vurgu yapar.

Öğretimin temeli= Teorik bilim sevgisi

Eğitimin temeli= Erdeme ulaşma.⁹²

90 a.e. s. 106

91 Elektronik kaynak: <http://yucedirilis.org.tr/parti-programi/> Diriliş Parti Programı, madde 51

92 Elektronik kaynak: <http://yucedirilis.org.tr/parti-programi/> Diriliş Parti Programı, madde 90

Bu metotla öğretimi bilgi birikimi edinme süreci olarak ele almaz. Burada Karakoç'un teorik bilimden ziyade teorik bilim sevgisi kavramını kullanıyor olması önemlidir. Öğrenci teorik bilime bu sevgi yolunu kat ederek ulaşacaktır. Bunun için de “ Matematikten önce matematikçileri, fizikten önce, fizik bilginlerini, edebiyattan, şiirden romandan önce, şairleri, romancıları, edebiyat tarihçilerini ve tarihten önce tanınmış tarihçileri tanıtmakta yarar olduğunu düşünür.”⁹³ Bu tanıma sürecini bir keşif yolculuğu olarak ele aldığı için bu yolculukta öğrenciye rehberlik edecek kişi ise öğretmendir. Öğretmenle birlikte ders kitabı da öğrenci için bir bilgi verme aracı olmaktan çıkar ve bir kılavuza dönüşür. Milli eğitimimizin ve öğretim sisteminin düzeltilmesi için, her şeyden önce, öğretmen, öğrenci, ders, ders kitabı kavramlarını yeni baştan ele alınmalı der ve onların bir kişiliğin kuruluşundaki unsurlar, canlı öğeler, aktiviteler ve dinamizmler, organizmalar olarak düşünülmesi gerektiğini söyler. Kişiliğin kurulduğunda çıktı olarak elde edilecek olan erdem faktörüdür ve başarı olarak bu erdemi kazanmış olmayı görür.⁹⁴ Ona göre öğretim süreçlerinde öğretmen her ne kadar aktif rol oynuyor gibi görünse de aslında pasif bir anlatıcı durumundadır. Onun daha aktif olabilmesi sürecin tamamen onun kontrolünde olmasıyla mümkün olacaktır. Ona göre öğretmen, âdeta bir sanatçı olmalı, ara sıra ortaya çıkmalı ve öğrenci kendini konuya verince ortadan çekilmeli, arkadan izlemeli; gerektiğinde tekrar ortaya çıkmalıdır.”

Öğretmeni yolun kılavuzu olarak tarif eden Karakoç, onu bir yol önderi, yol yardımcısı, yolu önceden aşmış olma tecrübesine sahip güvenilir bir rehber olarak tanımlar. Karakoç için öğretim bir keşif sürecidir, bu keşif neticesinde kişi erdemlerle birlikte bilim sevgisine ulaşacak ve bu sevgi ile teori ile pratiği birleştirici melekeleri ortaya çıkacaktır. Bu yüzden öğrenciyi bilinmeyen bir kenti keşfetmeye çalışan turiste benzetir ve ders kitabı ile öğretmen için şu benzetmeyi yapar:⁹⁵

“Öğrenciyi turiste benzetirsek, o bir kente geldiğinde kendisine verilen kent haritası, kent rehberi gibi bir şeydir ders kitabı. Öğretmen de turist rehberi gibi bir şey. Ders kenti adım adım gezmez; öğretimse, kentin tümünü gezmiş, görmüş, yaşamış olmalıdır. Kentten ayrılırken kişide kalandır öğretimden bizde kalan...”

Öğrenci için ders bilgi yükünü sırtlanmak demek olmayıp bir tekamül süreci olacak ve hayat boyu devam edecektir. Bu yüzden dersi farklı bir şekilde yorumlar. Ona göre ders öğrencinin kişiliğini kurma yolunda içine girdiği, tabiat toplum ve hayatın üstünde, ama onunla ilişkili, özel bir yaşam biçimi ve birimidir; bir hayat

93 Karakoç, *Düşünceler I*, a.g.e. s.45

94 a.e. s. 41

95 a.e. s. 42

deneyidir. Ders saatleri arka arkaya eklendiğinde, insanın gelişme merhaleleri zinciri ortaya çıkacaktır. Dersi görünmeyen bir ilerleme, an an gelişme süreci olarak tanımlar. Bu bakımdan ders, öğrencilerin tek başlarına veya bir arada çıktıkları bir yolculuktur. Öğretmen ise bu keşif yolculuğunda bir nevi turist rehberi gibidir⁹⁶

Teorik bilimin bir ezber bilgi olarak öğrenciye aktarılmış olmasının yol açtığı negatif durumlardan daha önce bahsedilmiştir. Bu açıdan bu sevginin kazandırılması için sevgiye araç olacak şekilde eğitim ortamlarının düzenlenmesi gerektiğini söyler. İnsanı diğer varlıklardan ayıran üç temel özelliği sayarken bunların sırasıyla okuma özelliği, ona bağlı olarak yazma özelliği ve netice olarak teorik düşünme özelliği olduğunu söyleyen Karakoç, medeniyetin bu üç özelliğin gerçekleşimi neticesinde şekillendiğini söyler.⁹⁷ Ferde okuma, yazma becerileriyle birlikte teorik düşünme becerisinin kazandırılacağı yer ise okuldur. “Teorik olarak okulun, aile, toplum ve doğayla diyaloglu, uyumlu olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Modern pedagoji belki bu tezi fazlasıyla işlemektedir. Ama yine, okul, bence, doğası gereği, ayrı bir dünyadır ve bu özelliği asla değişmemelidir.” diyen Sezai Karakoç, modern eğitim sisteminin okullar hayat olsun görüşünden farklı olarak okulun sınırları belirlenmiş ayrı bir kültürlenme alanı olarak değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapar.

Bu ifadelerde Sezai Karakoç okulu farklı bir kültürlenme alanı olarak âdeta bir büyülü atmosfer gibi ele alır. Çocuk okulun kapısından içeri girdiği andan itibaren farklı bir dünyaya girdiğini hissetmelidir, dolayısıyla okullar da ona göre dizayn edilmiş olmalıdır. Okulun bir canlı kütüphane olarak yapılandırılmasının gereğine vurgu yapar⁹⁸ ve bahsedilen dışarıdan arındırılmış büyülü atmosferin öğrenci için şimdiden geçmişe uzanan bir serüvene kapı aralayacağını söyler. Bunun için “Sınıf, coğrafya sınıfı, tarih sınıfı, fizik sınıfı, biyoloji sınıfı, edebiyat sınıfı vb. olarak düzenlenecektir. Öğretmen, sınıfında oturacak, öğrenci, ona gidecektir. Tarih sınıfında, mümkün olduğu kadar tarih kitapları, eski zamanları gösteren tarih atlas ve haritaları, şemalar olacak, öyle ki, öğrenci sınıfa girdiği zaman sanki günümüzden tarihî devirlere bir yolculuğa başlamış sayacaktır kendini. Her dersle ilgili eserler olacaktır sınıfında. Edebiyat sınıfında da, antolojiler, edebiyat tarihleri, sözlükler, mümkün olduğu kadar divanlar ve şiir kitapları, klasik romanlar, biyografiler bulunacaktır. Coğrafya dersinde haritalar, biyoloji dersinde hayvanların resimleri, ansiklopediler vb. olacaktır.⁹⁹”

96 a.e. s. 42

97 Sezai Karakoç, *Gün Saati*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1986, s. 121

98 Elektronik kaynak: <http://yucedirilis.org.tr/parti-programi/> Diriliş Parti Programı, madde 91

99 a.e. madde 92

Ona göre “Okulun kapısından içeri giren çocuk, zihin hayatı, sanat hayatı ve ideal hayatı denebilecek bir dünyaya girecektir. Tarih oradadır, geçmiş medeniyet ve kültürü ortaya koyanlar oradadır, dehalar oradadır. Klasikler orada olmalıdır. Apayrı bir dünyadır aslında okul.¹⁰⁰” diyen Karakoç eğitimde klasiklerin önemine vurgu yaparken Osmanlı dönemi öğretiminde klasiklerin okunduğunu fakat bir öğretim reformu olarak o dönem belki batı klasiklerinin de eklenmemiş olmasının sıkıntılarının şimdilerde eksikliğinin hissedildiğini söyler. İlk dönemlerde Yunan düşüncesi, dolaylı yoldan klasik öğretimimizde yer alıyor olsa da daha sonra Batı tümüyle dışlanmıştı. Bunun skolastik bir zihniyet doğurduğunu düşünen Batılaşıma yanlıları bu defa yeni skolastiğin içine girerek kendi klasiklerimiz dışlanmaya başladığını söyler.¹⁰¹” Karakoç’a göre öğrenci, edebiyat deyince, edebiyat ders kitabını değil, İslâm klasikleri, türk klasikleri ve batı klasiklerini anlamalıdır ve mümkün olduğunca bu klasiklerle direkt teması olmalı, onları okumuş bulunmalıdır. Sadece edebiyat değil tarih matematik ve diğer dersler için de mümkün olduğu ölçüde klasik dönemden şimdiye kadarki matematikçilere ve eserlerine götürülecektir öğrenci.¹⁰²” Bu bir nevi yolculuk olacak, keşif süreci içerisinde öğrenci keşfettiği bilimin sevgisini edinerek onun teorisine de ulaşacaktır.

Sonuç

Sezai Karakoç’un bütün eserleri taranarak elde edilen veriler aracılığıyla eğitim öğretime dair görüşlerini belirlemeye çalıştığımız bu makalede karşımıza çıkan sonuç, onun eğitimi kendi içine kapalı diğer değişkenlerden bağımsız bir süreç olarak görmediğidir. İktisadi her mesele bir süre sonra kültür meselesi haline geliyor diyen Sezai Karakoç, kültür politikalarının iktisat politikalarından ve eğitime yönelik politikaların da kültür politikalarından ayrı düşünülmemeyeceğini söylemektedir. Meseleye yaklaşırken öncelikle ferdin kendine ve en yakın çevresine dair durum bilgisinin bir öğretim metodu olarak planlanmasını öneren Sezai Karakoç, eğitim öğretimde de yukarıdan aşağıya bir değişimin olumlu sonuçlar vereceğini düşünmektedir. Emrullah Efendi’nin Tûba Ağacı nazariyesine benzer şekilde eğitimin yukarıdan aşağıya doğru bir değişimi gerektirdiğini düşünür. Ortaöğretim ile yüksek öğretim arasında bir negatif etkileşim olduğunu ve bu iki yapının birbirini olumsuz bir şekilde beslediğini düşünen Karakoç, negatif etkinin ve etkileşimin pozitif dönüştürülmesi için müdahalenin her iki tarafa birden olması gerektiğini söyler.

100 Karakoç, *Düşünceler I*, a.g.e. s. 38

101 a.e. s. 47

102 Elektronik kaynak: <http://yucedirilis.org.tr/parti-programi/> Diriliş Parti Programı, madde 93

Eğitimi temel erdemlerin kazandırılması süreci olarak gören Sezai Karakoç, toplumsal adaletin bu erdemlerin toplumda görünür kılınmasıyla gerçekleşeceğini düşünmektedir. Öğrencinin akademik başarısının yanında temel erdemleri kazanıp kazanmadığına dair ölçümlerin de sürece dahil edilmesini teklif eder. Yakından uzağa doğru genişleyen fark edişler çağın insanına yeni ilhamlar getirecek diye düşünen Sezai Karakoç, bu dikkat üzere öğretiminin metodunun da en yakından ve şimdiden başlaması gerektiğini söyler. Ona göre geçmişten şimdiye gelen bir kronolojik metot değil bunun tam tersi bir yol izlemek gereklidir. “Önce bugünü tanımalı öğrenci. Tarihte de, edebiyatta ve sanatta, düşünce ve felsefede de önce yaşayanlarla tanışmalıdır derslerde çocuk. Önce çevresini kasabasını, ilini tanımalı. Bugünden başlayarak geriye doğru gitmelidir.” diyen Sezai Karakoç’un öğretim metodu şimdiden geçmişe ilerleyen ve önderliğini bir kılavuz olarak öğretmenin yaptığı bir metot olarak görülebilir. Bu keşif süreci içerisinde sembollerin öğretimine vurgu yaptığı için, ilk eğitimin milli sembollerin öğretilmesine yönelik olması gerektiğini düşündüğü söylenebilir. Ona göre, bir kültür seferberliği olarak ele aldığı eğitim meselesi, beraberinde kendi kavramlarını belirlemeli tahrif edilmiş kavramlar, asli anlamlarına dönüştürülerek, ferdin zihin şemasını bu kavramlarla örgütlenmelidir.

Kaynakça

Ak, Suat, "Bir İdealin Siyasi Aksiyon Ocağı: Büyükdoğu Cemiyeti", *Yedi İklim Dergisi*, Necip Fazıl Özel Sayısı, Mayıs 2005.

Akçura, Yusuf, *Siyaset ve İktisat*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2016.

Akyüz, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara, Pegem Yayınları, 2007.

Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2011.

Çiftçi Nermin, "Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 2003.

Çilingir Lokman, "Platon'dan Tusi'ye Sevgi Siyaseti", *Temaşa Dergisi*, sayı 8, Ocak 2018.

Çinemre, Semra, "Bir Ahlak Eğitimcisi Olarak Lawrence Kohlberg", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt 22, sayı 1, 2013.

Ergin, Osman Nuri, *Türkiye Maarif Tarihi*, cilt 5, İstanbul, Eser Matbaası, 1977.

Karakoç, Sezai, *Çıkış Yolu I*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 2012.

_____, *Çağ ve İlham I*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1978.

_____, *Çağ ve İlham IV*, 3. bs., İstanbul, Diriliş Yayınları, 1986.

_____, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 4. bs., İstanbul, Diriliş Yayınları, 1979.

_____, *Dirilişin Çevresinde*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1979.

_____, *Düşünceler Kurumlar I*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 2005.

_____, *Düşünceler II Kurumlar*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 2011.

_____, *Gün Saati*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1986.

_____, *İnsanlığın Dirilişi*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1977.

_____, *İslamın Dirilişi*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1978.

_____, *Sur*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1979.

_____, *Sütun I*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1975.

Kırlı, Cengiz, *Sultan ve Kamuoyu*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2009.

Özsaray, Yunus Emre, *Diriliş Dergisi'nde Tarih İlgisi ve Sonuçları*, ed. Lütfi Sunar, İstanbul, İlem Yayınları, 2014.

Polat, Murat, “Emrullah Efendi’ ve Satı Bey’den Günümüze: Eğitimde Yenileşme Sorunsalı”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 21, 2015.

Topçu, Nurettin, *Maarif Davamız*, İstanbul, Dergah Yayınları, 2017.

“Türk Gençliği Ne İstedini, Ne Okuduğunu, Neye Taptığını Bilmiyor” Anket, *Resimli Ay Dergisi*, cilt 4, sayı 1, Mart 1927.

Elektronik kaynak: <http://yucedirilis.org.tr/parti-programi/>